

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
 - 1.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ
 - 1.3 การสร้างและพัฒนาารูปแบบ
 - 1.4 คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ
 - 1.5 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ
2. การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน
 - 2.1 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 2.2 บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนในการจัดการศึกษา
 - 2.3 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมรูปแบบคุณธรรม จริยธรรม
 - 2.3.1 แนวคิดการพัฒนาคุณธรรม
 - 2.3.2 แนวคิดการพัฒนาจริยธรรม
 - 2.3.3 แนวคิดการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ
4. สรุปแนวคิดและหลักการที่นำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบที่สำคัญคือต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์และอธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น หรือบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป รูปแบบมีสองลักษณะคือรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

13

1.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ดังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

คำว่า “รูปแบบ (Model)” และ “ระบบ (Systems)” เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่างโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบ จะหมายถึง วิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อทำกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จตามความต้องการขององค์การ

กู๊ด (Good, 1973 : 370) ได้รวบรวมความหมายของแบบจำลอง (Model) ไว้ดังนี้

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างสำหรับการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ
3. เป็นแผนภาพหรือภาพ 3 มิติที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด เป็นชุดของปัจจัยและองค์ประกอบ หรือเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมตัวเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคมอาจเขียนเป็นทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายด้วยภาษาก็ได้

กรรณิกา เจิมเทียนชัย (2538 : 82) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบหมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น หรืออาจใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

ศุภลักษณ์ เศษระพานิช (2544 : 15) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบหมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย

พลสุข หิงคานนท์ (2540 : 50) กล่าวว่าแบบจำลองหรือรูปแบบหมายถึงสิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษา

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายของรูปแบบที่สอดคล้องกัน คือ รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน โดยที่รูปแบบอาจเป็นแบบจำลองที่จำลองขึ้นมาอย่างง่าย หรือเป็นการย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่สามารถแสดงหรืออธิบายโครงสร้าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

14

หรือองค์ประกอบของความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญของตัวแปร หรือปัจจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปได้

1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตายตัวว่ารูปแบบต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง มีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษาไว้ดังนี้

สมาน อัสวภูมิ (2537 : 12) ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด โดยกล่าวถึงรูปแบบว่า ประกอบด้วยแนวคิดและแนวการปฏิบัติที่กำหนดขึ้นอย่างมีโครงสร้างเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดองค์การบริหาร การกำหนดนโยบายและแผน การบริหารงานวิชาการการบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณการเงินและพัสดุ และเรื่องการบริหารการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน

กรรณิกา เจิมเทียนชัย (2538 : 5) ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์กรของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เครื่องมือ และวิธีการใช้เครื่องมือ

พรณิภา พลอยกิติกุล (2543 : 7) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนางานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์โรงพยาบาลชุมชน โดยกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย หลักการ โครงสร้าง และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์

ศุภลักษณ์ เศษระพานิช (2544 : 6) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการบริหารคุณภาพเบ็ดเสร็จในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา โดยกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย หลักการ องค์ประกอบ และขั้นตอนวิธีดำเนินงาน

เมตตา นกเกตุ (2546 : 5) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาล โดยกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาล

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบที่สอดคล้องกันคือประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และแนวทางปฏิบัติ กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบ หมายถึง แนวคิดและแนวการปฏิบัติที่กำหนดขึ้นอย่างมีโครงสร้าง หลักการ และวิธีการเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน แต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

15

1.3 การสร้างและพัฒนา รูปแบบ

การสร้างและพัฒนา รูปแบบที่ดีจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์และอธิบายปรากฏการณ์ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ดังนี้

พรณิภา พลอยกิติกุล (2543 : 30) กล่าวว่า การสร้างรูปแบบ จะเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น นำมาศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ อะไรบ้าง ทั้งยังช่วยในการคาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ช่วยในการแสดงความคิดเห็น สนับสนุนเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

กีฟส์ (สมาน อัสวภูมิ. 2537 : 18 ; อ้างอิงจาก Keeves. 1988. **Education Research and Methodology and Methodology and Measurement : an International Handbook.** p.70)

ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้างๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง ของตัวแปรมากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนา รูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบให้ สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้านข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย

จากแนวคิดของนักการศึกษาได้กล่าวถึงหลักการสร้างและพัฒนา รูปแบบที่สำคัญคือต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์และอธิบายปรากฏการณ์ได้ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วยจึง สรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนา รูปแบบที่สำคัญคือต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์และอธิบายปรากฏการณ์ได้ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

1.4 คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบตามแนวคิดของ พูนสุข หิงคานนท์ (2540 : 12) และ รุ่งนภา จิตร โรจนรักษ์ (2548 : 17) สรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

16

2. รูปแบบสามารถใช้ในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจนแล้วยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. แบบจำลองควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย
5. สอดคล้องกับทฤษฎีของเรื่องที่ทำการศึกษา
ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรสามารถใช้ในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดและเป็นองค์ความรู้

1.5 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการสร้างรูปแบบที่ดีของรูปแบบ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2533 : 3-5) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนของการสร้างรูปแบบนั้น ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่มีมักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่สอง คือการนำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบ และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ

สมาน อัสวภูมิ (2537 : 66) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษา ระดับจังหวัด ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบ
2. การสร้างรูปแบบขั้นต้น
3. การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับรูปแบบ
4. การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

พูลสุข หิงคานนท์ (2540 : 87) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดกรอบการวิจัย
2. การศึกษาสภาพปัญหาการจัดองค์กร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

17

3. การสร้างรูปแบบการจัดองค์กรวิทยาลัยในขั้นต้น

4. การทดสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบขั้นต้น โดยการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ

5. ปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบให้สมบูรณ์

จากการศึกษาความเห็นของนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ หมายถึงกระบวนการในการสร้างรูปแบบหรือพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และองค์ประกอบของรูปแบบ การสร้างรูปแบบและการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือการทดลองใช้รูปแบบนำมาปรับปรุงและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

2. การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน มีความสำคัญมาก เนื่องจากการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนจะสัมฤทธิ์ผลได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการหาแนวทางพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมอันพึงประสงค์ อีกทั้งโรงเรียนต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและต้องได้รับการสนับสนุนในเรื่องบุคลากรที่มีความสามารถทางด้านจริยธรรม เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและเป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรมที่สังคมและประเทศชาติต้องการ

2.1 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษา ทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนมิใช่ของใหม่แต่เป็นเรื่องที่พยายามปฏิบัติกันมาหลายทศวรรษแล้ว จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความและงานวิจัยผู้ศึกษาได้รวบรวมความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541 : 1-3) กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ สิ่งที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ มีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ ในการรับผล และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในส่วนที่ดีและไม่ดีเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นประโยชน์เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

18

วิชิต นันทสุวรรณ และจันทน์ แรกพินิจ (2541 : 21-29) ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ไว้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เกิดจากความสามารและความต้องการของคนในชุมชน ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน โดยยึดหลักให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างไม่มีขีดจำกัดของระยะเวลา สถานที่ เพศ และอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยที่แท้จริง ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทหลักในการจัดการศึกษา

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สัมพันธ์ และสอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพชุมชน สนองความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น โดยบุคคลในท้องถิ่น เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและประเมินผล

3. รูปแบบการเชื่อมประสานการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะกับชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็งมีองค์กรชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น

เพชรรัตน์ โชติกาญจนเรือง (2550 : 13) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ทางตรง หรือทางอ้อมในลักษณะของการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล โดยใช้ความรู้ความสามารถหรือทรัพยากรที่ตนมีอยู่

พจน์ เทียมศักดิ์ (2543 : 14-17) กล่าวว่า การเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และโรงเรียนเองต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ไม่มีความแปลกแยกจากกันและยังสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันได้โรงเรียนในอนาคตควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งต้องจัดการเรียนรู้โดยการนำเอาองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกชั้นตอน

สุชาติ จักรพิสูทธิ์ (2547 : 18-23) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

19

ในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเอง ให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุดุติประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพันมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

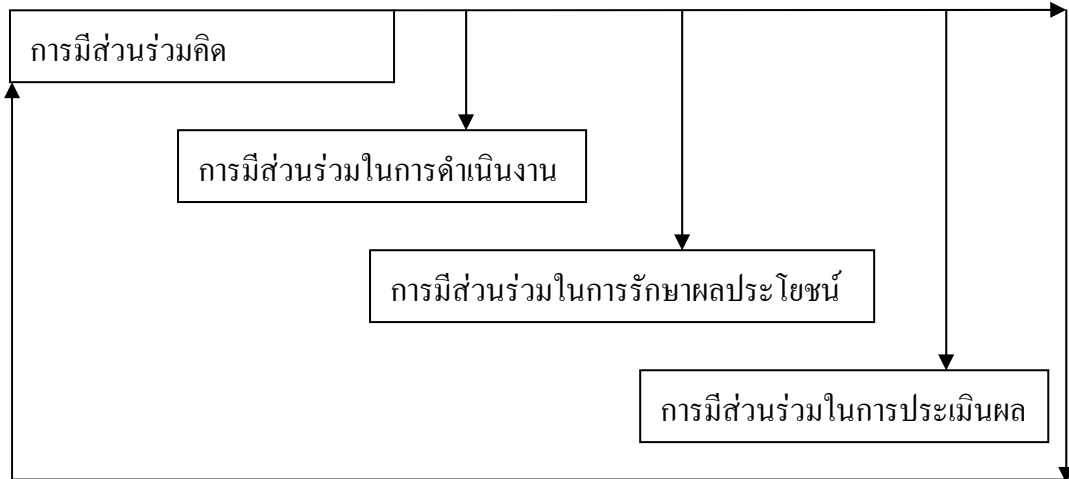
อานวยพร ทรัพย์คง (2542 : 22-25) ได้กล่าวถึงความสำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ชุมชนมีความสำคัญในการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน
2. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่จะพัฒนาหลักสูตร
3. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่จะพัฒนาคนอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น
4. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมนั้น
5. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
6. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติชีวิตที่แท้จริงของนักเรียน
7. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนให้มีประโยชน์
8. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องกันไปเพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน
9. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะอนุรักษ์ และถ่ายทอดวัฒนธรรม
10. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่ชุมชน จะช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ
11. ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงานองค์การและสถาบันต่างๆ รวมทั้งตัวโรงเรียนเองด้วย
12. ชุมชนมีความสำคัญในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

सनान चरररर (2541 : 25) ได้สรุปรวงจรของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 วงจรของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จากวงจรการมีส่วนร่วมแสดงถึงความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ เกี่ยวข้องกันครบวงจร

ที่มา : สนาน ชรรมรส. 2541 : 25

จากความสำคัญของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่อโรงเรียนดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องนำมาพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนโดยการนำของผู้บริหารและคณะครูควรจะต้องสนองตอบความต้องการของชุมชนตามลักษณะและแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เมื่อชุมชนเห็นคุณค่าก็จะให้การสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนในทุกๆ ด้าน

2.2 บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนในการจัดการศึกษา

จากความหมายสำคัญของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเห็นได้ว่าชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในด้านต่างๆ เป็นอย่างยิ่งที่ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ดังนี้

สุวัฒน์ มุททเมธา (2524 : 41-51) กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญ ชุมชนมีต่อ โรงเรียนว่า

1. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการกำหนดปรัชญา และจุดหมายของโรงเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

21

2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตร
 3. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในการที่โรงเรียนจะพัฒนาคนอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น
 4. ชุมชนมีบทบาท และความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุง กระบวนการชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น โดยปัญหาด้านกระบวนการชีวิตของคนในชุมชน ได้แก่ ปัญหาเรื่องการทำงานและการประกอบอาชีพ ปัญหาเรื่องรายได้รายจ่าย ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย และการบริโภค ปัญหาเรื่องการดำรงชีวิตอย่างประชาธิปไตย ปัญหาการใช้ทรัพยากร การใช้ เวลาว่าง ปัญหาการอนุรักษ์และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และปัญหาด้านการประสานสามัคคี
 5. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการ จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
 6. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติชีวิต ที่แท้จริงของนักเรียน
 7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในการที่โรงเรียนจะใช้แหล่งทรัพยากร ของชุมชนให้มีประโยชน์
 8. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่าง ต่อเนื่องกันไป เพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน
 9. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะอนุรักษ์ และถ่ายทอด วัฒนธรรม
 10. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในการที่ชุมชนจะช่วยเหลือสนับสนุน โรงเรียนในด้านต่างๆ
 11. ชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อ โรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงาน องค์กร และสถาบันต่างๆ รวมทั้งตัวโรงเรียนเองด้วย
 12. ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน
- กิริติ ศรีวิเชียร (2548 : 4) ได้แสดงความเห็นว่าโรงเรียนจะนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ให้การศึกษาได้อย่างไรบ้าง
1. ในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นผู้ปกครอง โรงเรียนควรช่วยครอบครัวให้มีทักษะในการ เป็นผู้ปกครอง และทักษะในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มากยิ่งขึ้น ช่วยให้ครอบครัวเข้าใจถึงพัฒนาการ ของเด็ก และของวัยรุ่น รู้ถึงวิธีการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้มีลักษณะที่เกื้อกูลต่อการเรียน ของเด็ก ส่วนผู้ปกครองก็ควรช่วยให้โรงเรียนได้เข้าใจสภาพที่เป็นจริงของครอบครัวมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

22

2. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร โรงเรียนควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนของโรงเรียน ความก้าวหน้าในการเรียนของเด็กโดยใช้วิธีการสื่อสารในหลายๆ รูปแบบจากโรงเรียนสู่บ้าน และจากบ้านสู่โรงเรียน

3. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร โรงเรียนควรสำรวจ สรรหา เชื้อเชิญผู้ปกครองที่อาสาสมัครเข้ามาช่วยงานด้านต่างๆ ทั้งใน และนอกโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กและหลักสูตรของโรงเรียน

4. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่บ้าน เป็นเรื่องที่โรงเรียนให้คำแนะนำช่วยเหลือให้ผู้ปกครองมีความสามารถที่จะกวดขันติดตามการทำการบ้านของบุตรหลานที่บ้านตลอดจนกิจกรรมอื่นที่โรงเรียนมอบหมายให้ทำ

5. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เป็นการนำผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ภายในโรงเรียน โดยโรงเรียนอาจจะช่วยฝึกและให้ข้อมูลเกี่ยวข้องในการที่จะช่วยทำให้ผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้ดี

हरषा नलवलषेयर (2535 : 45) ได้กล่าวลักษณะการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองไว้ 3 ประการคือ

1. การทำงาน คือ การทำงานที่กำหนดให้เสร็จ เช่น ทำหน้าที่ฝึกสอนการแสดง พฤติกรรมที่ดีของลูกหลานอยู่ตลอดเวลา

2. กระบวนการ คือ พ่อแม่มีส่วนร่วมในระบบการทางการศึกษา เช่น วางแผนการจัดหลักสูตรที่เน้นด้านพฤติกรรมที่ดีงาม ร่วมตรวจสอบพฤติกรรม ติดตาม ประเมินผล ร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ชุมชนต้องการ

3. การพัฒนา คือ พ่อแม่มีโอกาสพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ร่วมกับโรงเรียนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีของบุตรหลาน อันส่งผลให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนในการจัดการศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองและผู้นำชุมชนมีบทบาทต่อโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนทรัพยากร การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงาม และช่วยสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ

2.3 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมรูปแบบคุณธรรม จริยธรรม

2.3.1 แนวคิดการพัฒนาคุณธรรม

การพัฒนาคุณธรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

23

ประพจน์ในสิ่งที่ดีที่มีค่า มีความประพจน์แต่คุณงามความดีสามารถนำไปปฏิบัติและนำความรู้ไปใช้ให้ถูกทางเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ดังนี้

ฤกษ์ชัย คุณูปการ (2539 : 2) กล่าวว่า คุณธรรม (Morality) หมายถึง ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมกระทำความดี และสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น การรักษาศีล และการประพฤติตามหลักธรรม หรือคำสอนในพระพุทธศาสนา

ธีรรัตน์ กิจจารักษ์ (2542 : 6) กล่าวว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของคนซึ่งอุปนิสัยอันดีงามนี้ได้จากความเพียรพยายามที่จะประพฤติจนกลายเป็นสิ่งเคยชินคุณธรรมจะมีความสัมพันธ์กับหน้าที่ เพราะการกระทำหน้าที่จนเป็นนิสัยจะกลายเป็นคุณธรรม

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524 : 7) อธิบายว่า คุณธรรมเป็นลักษณะความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดทางจิตใจ จริยธรรมเป็นลักษณะการแสดงออกของร่างกาย

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ (2525 : 55) ได้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของคำว่า คุณธรรม และจริยธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี เป็นสิ่งที่สื่อแสดงความหมายถึงคุณภาพของจิตใจ เช่นเดียวกับจริยธรรม แต่ขณะเดียวกันที่สื่อแสดงถึงความมีตัวตนของมันเองอีกด้วย โดยที่จริยธรรมมีความหมายที่ใช้หนักไปทางความประพฤติที่ดีงาม หรือถูกต้องกับมติของสังคมมากกว่า ส่วนคุณธรรมเป็นเรื่องภายในอย่างแท้จริง

สรุปแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมดังกล่าวข้างต้นได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี และคุณลักษณะหรือสภาวะที่มีค่าอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจของแต่ละคน

2.3.2 แนวคิดเรื่องการพัฒนาจริยธรรม

จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้อัญเชิญมานี้แสดงให้เห็นว่า การเรียนทางพระพุทธิศึกษาหรือหัตถศึกษาอันยังไม่เป็นการเพียงพอต้องเน้นหนักไปทางจริยศึกษาด้วยเพราะจริยศึกษาจะช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีจิตใจและพฤติกรรมที่ดี ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษา จึงควรมุ่งพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดี มีจริยธรรมมีสติปัญญาและความรู้ที่ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขนอกจากนี้ทางสถานศึกษาควรปลูกฝังสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศให้แก่เยาวชนของชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้เยาวชนของชาติเจริญเติบโตขึ้นเป็นประชากรที่มีคุณภาพดีสามารถสร้างสรรค์

ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อูวรรณโณ (2525 : 24 - 35) ได้แสดงแนวความคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม ที่เสนอโดยนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่แตกต่างกัน 4 วิธี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

24

1. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม ถือว่าค่านิยมคือหลักการประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามถูกต้อง และควรแก่การยึดถือ กระบวนการปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนพบด้วยตนเองว่าหลักการประพฤติปฏิบัติของตนเองต่อสิ่งต่างๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดีที่ถูกที่ควรตามธรรมชาติของตนเองเป็นอย่างไร

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวความคิดพื้นฐานของนักทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม คือการช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อในทัศนคติในพฤติกรรมและในความรู้สึกรักของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝังค่านิยมคือการชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะเพื่อให้นักเรียนเกิดการถกคิดขึ้นมาว่า ความเชื่อทัศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่งๆ

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล มีแนวคิดพื้นฐานตามธรรมชาติของโคลเบิร์ต จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินความถูกต้องของการกระทำที่เข้าเกี่ยวกับกฎเกณฑ์นี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญาของผู้สัมพันธ์กับอายุของบุคคล

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามธรรมชาติของทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกต้องด้วยเหตุในระดับสูง และอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์สังคมตามธรรมชาติ การพัฒนาจริยธรรมไม่อาจกระทำด้วยการสอน ไม่อาจกระทำด้วยการแสดงตัวอย่างให้ดู จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้น และตามระดับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ กิจกรรมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีในการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลในชั้นเรียนคือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนทรรศนะ

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม วิธีการของการปรับพฤติกรรมตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราถูกควบคุม โดยเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามความคิดนี้ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรงเสริม และถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้เสริม

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม ถือว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม มีแนวความคิดพื้นฐานว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น อีกส่วนหนึ่งจากการฟังคำบอกเล่าและการอ่านบันทึกของผู้อื่น การเรียนรู้ประเภทหลังนี้ช่วยให้มนุษย์มีความรู้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

วิธีการปลูกฝังจริยธรรม โดยการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อว่าพฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกรรมอะไร และผลกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

25

ไม่น่าปรารถนาเพียงไร การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จริยธรรมนี้จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ต่างๆ ตัวอย่างและคำบอก และถ้าหากคำบอกมีลักษณะเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ต่างๆ จากประสบการณ์ตรงและจากตัวอย่างที่ประสบด้วยแล้ว การเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2541 : 38-39) ได้กล่าวถึง ผลการทดสอบของ วัตสัน (Watson) และคณะในโครงการพัฒนาเด็กเล็ก (The child development project) ที่รัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ว่าการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาระเบียบวินัย เป็นวิธีการจัดการห้องเรียนให้เป็นชุมชนที่ดูแลซึ่งกันและกันแบบครอบครัว (Caring community) เด็กแต่ละคนจะมีความเป็นตัวของตัวเอง ความรอบรู้ ความอบอุ่นและกฎระเบียบของห้องเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองทางจริยธรรม
2. การเรียนแบบร่วมมือ โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ต้องช่วยเหลือกัน ซึ่งได้ทั้งความรู้และเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมช่วยสังคม เช่น ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความเห็นใจและความเต็มใจช่วยเหลือกัน
3. การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ จัดเป็นกิจกรรมช่วยมนุษย์ ช่วยสังคมทั้งนอกและในโรงเรียน
4. การเข้าใจผู้อื่น จุดเน้นอยู่ที่ช่วยเด็กให้เข้าใจสถานการณ์ และความรู้สึกของคนอื่น ทั้งประสบการณ์ตรง เช่น ช่วยเหลือคนทุพพลภาพ และประสบการณ์อ้อม เช่น อ่านและอภิปรายตัวละครในวรรณคดี และเหตุการณ์หนังสือพิมพ์ เป็นต้น
5. ส่งเสริมพฤติกรรมช่วยสังคม โดยครูอธิบายค่านิยมต่างๆ ที่ช่วยสังคม เช่น รักเมืองไทยกินของไทย ใช้น้ำของไทย เทียวเมืองไทย พยายามนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ และศึกษาเหตุการณ์ในวรรณคดีและประวัติศาสตร์ด้วย

จากแนวคิดและความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมไม่อาจกระทำด้วยการสอน ไม่อาจกระทำด้วยการแสดงตัวอย่างให้ดู จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้น และตามระดับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ กิจกรรมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีในการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลในชั้นเรียน คือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนทรรศนะ จากประสบการณ์ตรงและจากตัวอย่างที่ประสบด้วยแล้ว การเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

26

2.3.3 แนวคิดการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน

การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน

การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรมีนโยบายที่ชัดเจนด้วยการจัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้เรียนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติและนำความรู้ไปใช้ให้ถูกทางเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2527 : 59-63) ได้กล่าวถึง การดำเนินการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน กระทำได้โดยสรุป ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการจริยธรรมประจำโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงาน จริยธรรมควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแผนการปฏิบัติให้เหมาะสม

2. มีแผนงานส่งเสริมจริยธรรม โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 สร้างบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการให้การศึกษาอบรมและการปฏิบัติเรื่อง จริยธรรม เช่น คณะครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนชี้แจงกระตุ้น โน้มน้าวให้นักเรียนเห็นว่าการประพฤติตนตามแนวจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ไม่ใช่สิ่งน่าละอาย การตั้งชมรมจริยธรรมในโรงเรียน

2.2 จัดให้มีการอบรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน ผู้ให้การอบรมได้แก่ พระสงฆ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียน ครูประจำชั้นและครูเวรประจำวัน

3. มีแผนงานควบคุมความประพฤติ ผู้ใดประพฤติผิดจริยธรรม ต้องลงโทษสมควรแก่กรณีอย่างเคร่งครัด ผู้ใดประพฤติดีเด่นด้านจริยธรรม ต้องยกย่องสรรเสริญ

กิริติ ศรีวิเชียร (2524 : 41-44) กล่าวถึง แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ว่าการส่งเสริมจริยธรรม จะกระทำให้ได้ผลขึ้นมาไม่ได้ด้วยวิธีการสอนอย่างเดียว แต่จะต้องอาศัยการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ตลอดจนความประพฤติของครูในโรงเรียนให้สอดคล้องตามไปด้วยนั่นคือ จะต้องส่งเสริมจริยธรรมทั้งในรูปหลักสูตรแฝงและในรูปการสอน ซึ่งการส่งเสริมจริยธรรมในรูปของหลักสูตรแฝง (Hidden curriculum) จะต้องสร้างความสนใจของนักเรียนไปที่บรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อการส่งเสริมจริยธรรม เพราะนักเรียนจะไม่ตระหนักถึงสิ่งที่ครูตั้งใจจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ แต่สิ่งนั้นจะมีผลกระทบต่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน เช่น การให้เด็กร่วมทำงานเป็นกลุ่ม หรือเป็นหลักสูตรแฝงให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่ครูไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นโดยตรง แต่เป็นผลมาจากการปฏิบัติของครูในระบบโรงเรียน เช่น ความรัก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

27

ใคร่ สามีคคีของครู ความสุขภาพเรียบร้อยในทางวาจาของครู และความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคณะครูในโรงเรียน

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2525 : 56 - 57) ได้สรุปการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนว่ามีหลักที่ควรยึดถือ 3 ประการ คือ

1. ต้องให้มีการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้แต่เนื้อหาวิชา
2. จริยธรรมจะต้องสอนทุกระดับและสอดแทรกอยู่ในทุกวิชา อย่างสม่ำเสมอโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของครูทุกคน
3. การประพฤติและการปฏิบัติตัวของครู จะต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาแก่นักเรียน

การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ถือกำเนิดจากข้อคิดของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และบุคคลทั่วไปที่มีความห่วงใยในเด็กและเยาวชนไทยที่กำลังเจริญเติบโตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว มีสิ่งชั่วร้าย มอมเมามากมาย เป็นวิธีการนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาให้เรียนรู้ปฏิบัติพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างฐานแห่งความดีหรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ขึ้นมาจิตใจ โดยยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวมคือ สิด สมานิ ปัญญา ให้ กิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น เห็นว่าปัญหาของชีวิต กาย ใจ สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ล้วนเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันไปทั้งหมด และสามารถเผชิญปัญหาที่มากระทบ ด้วยการเรียนรู้เท่าทัน และใช้ปัญญาอันบริสุทธิ์ในการแก้ปัญหา โดยมีนักวิจัย 8 คน ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ศึกษาเก็บข้อมูลจากโรงเรียนนำมาประชุมประมวลผลการวิจัยและสุดท้ายได้ข้อสรุปรวมเป็นภาพรวมของโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มโรงเรียนนวัตกรรมการศึกษาวิถีพุทธกับกลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธบนฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

โรงเรียนอนุบาลหนูน้อย เป็นโรงเรียนวิถีพุทธมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กให้เป็นคนที่สมบูรณ์ รู้จักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ถูกต้อง โดยคำนึงถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษา 3 ส่วน ประกอบด้วย (อดิศร จันทร์สุข. 2548 : 33-35)

1. การพัฒนาให้เด็กเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ไปสู่ความดี โดยเด็กๆ ต้องฝึกมารยาท การอยู่ร่วมกันและการปฏิบัติต่อผู้อื่น
2. การพัฒนาความรู้ความเข้าใจต่อองค์ประกอบในระบบชีวิตแบบเป็นองค์รวม โดยนำเรื่องการเรียนรู้จักตนเอง สังคมรอบตัวธรรมชาติ และเทคโนโลยีมาเป็นเนื้อหาแบบเรียน และบูรณาการโดยไม่แยกหน่วยย่อย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

28

3. การพัฒนาด้านวิชาการและวิชาชีพ คือการพัฒนาสติปัญญา กระบวนการคิดซึ่งปรากฏอยู่ในกลุ่มทักษะ ความสามารถทางวิชาการ ความสามารถในวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาไทย

โรงเรียนทอสี เป็นโรงเรียนวิถีพุทธมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ด้วยการปลูกฝัง ทาน ศีล ภาวนา และหน้าที่ลงในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การที่เด็กสามารถพัฒนาตนเองด้วยสติ สมาธิ ปัญญา หรือเรียกว่าเป็นผู้มี “วิชา” ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา พฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และปัญญาของเด็ก เช่น การสร้างวินัยในตนเอง การมีจิตใจที่มั่นคง การเข้าใจตนเองและผู้อื่น เป็นต้น (อดิสร จันทรสุข. 2548 : 35-37)

โรงเรียนรุ่งอรุณ เป็นโรงเรียนเอกชนมีวัตถุประสงค์ไม่แสวงหากำไร และได้รับการรับรองจากสำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (ส.ช.) ในปี พ.ศ. 2540 และมีจุดมุ่งหมายในการช่วยให้เด็กได้พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นคนเฉลียวฉลาดเป็นคนดี มีความสุขทั้งกายและใจ เน้นกระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาของการเรียนรู้ที่จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อมั่นในตนเอง โดยใช้หลักสูตรกระทรวง และแผนการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบใหม่ และรูปแบบเก่า โดยยึดหลักการฝึกคิดที่ต้องท่องบ่นสิ่งต่างๆ เพื่อให้เข้าสู่ตัวเองหลังจากนั้นจะเป็นการวัดผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์นั้นในเรื่องเนื้อหาและทักษะทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างหลากหลาย และนำกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมโดยมีแนวทางพุทธธรรมเป็นแกนหลักเชื่อมโยงกับตัวอย่างจริงที่เป็นทักษะ ชีวิต และกิจกรรมสามสัมพันธะระหว่างบ้าน – โรงเรียน จัดกิจกรรม “ค่ายครอบครัว” ขึ้นปีละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่าง ผู้ปกครอง ครู และเด็ก ให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ผลิตชิ้นงานศิลปะร่วมกัน ทำอาหารร่วมกัน คุณพ่อคุณแม่ร่วมกันคิด ช่วยกันจัดหา และช่วยกันทำกับเด็ก และการไปฟังธรรม และเวียนเทียนร่วมกันที่วัดอย่างเหมาะสม (ดวงรัตน์ ฟ้าสุวรรณ. 2547 : 46)

โรงเรียนสัตยาไส เป็นโรงเรียนเอกชน ก่อตั้งโดยกลุ่มของปัญญาชนนักคิดนักปราชญ์ชั้นนำทางพุทธศาสนา ต้องการใช้การศึกษาสร้างสันติภาพสำหรับมนุษยชาติเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษาจึงอยู่ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ในลักษณะขององค์รวมเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Human values) ที่สมบูรณ์ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน มีการวางแผน ออกแบบ จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบสามารถวัดได้มีการบูรณาการพุทธธรรมแบบวิถีพุทธเข้าไปในระบบโครงสร้างและกระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในหลักสูตรและชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางสำคัญดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

1. การพัฒนาหลักสูตร เพื่อสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ในลักษณะสหวิทยาการ ส่วนนี้มีความสำคัญมากสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาครู จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เข้าถึงความดีความงาม ฝึกฝนอุปนิสัยที่ดีงาม โดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าถึงความจริงมีการพัฒนาความคิด และสติปัญญาอย่างมีระบบ โดยจัดเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริงและความสนใจของผู้เรียนโดยใช้สังคม ชุมชน และสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นสื่อให้นักเรียนได้สัมผัสและซึมซับฝึกฝนพัฒนาจิตทั้งด้านคุณภาพจิต สุขภาพจิต และสมรรถภาพจิต โดยการฝึกสมาธิเจริญสติอย่างสม่ำเสมอ

2. เป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคุณสมบัติที่สำคัญ 9 ประการในเด็กนักเรียน โดยกำหนดขึ้นจากคำในภาษาอังกฤษ คือ EDUCATION ดังต่อไปนี้

E	คือ Enlightenment	หมายถึง	รู้แจ้ง
D	คือ Duty & Devotion	หมายถึง	ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ
U	คือ Understanding	หมายถึง	การเข้าใจอย่างถ่องแท้
C	คือ Character	หมายถึง	อุปนิสัยที่ดีงาม
A	คือ Action	หมายถึง	การนำความรู้ไปปฏิบัติ
T	คือ Thanking	หมายถึง	จิตใจกตัญญูรู้คุณ
I	คือ Integrity	หมายถึง	มีเกียรติยศ
O	คือ Oneness	หมายถึง	ถึงใจสมาน
N	คือ Nobility	หมายถึง	ความสง่างาม

ความสำเร็จของโรงเรียนวิถีพุทธกลุ่มนี้เกิดขึ้นจากกลุ่มกัลยาณมิตรที่ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์อันแน่นอน มีเครือข่ายผู้นำทางปัญญาของสังคมปัจจุบันให้การสนับสนุน รวมทั้ง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ การคัดเลือกครู การพัฒนาครู จนสามารถสร้างครูที่มีคุณธรรมหรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์สูง มีปัญญามาก มีศรัทธาในการทำสิ่งที่ดีงาม มีความเสียสละ อุทิศตน มีการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย (วนิช สุรรัตน์. 2551 : 295-301)

โรงเรียนวัดลาดระโห่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษานั้น กรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาหรือ สีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริง และสามารถดำเนินชีวิต กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ได้อย่างถูกต้อง การจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามหลักธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้คนดี ผู้รู้เอาใจใส่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

30

ศึกษา โดยมีเนื้อหา หลักสูตรดี มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกต้อง ที่สุดของการพัฒนา ก็คือ การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ อย่างถูกต้องและเหมาะสม

มีการกำหนดการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา จัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนและผลิตสื่อเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดคล้องเพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน หรือเพิ่มเติมในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2. กระบวนการเรียนรู้ ต้องพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กายภาพ) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) และควรเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ จะเป็นแผนแบบบูรณาการหรือแผนการเรียนรู้เฉพาะเรื่องก็ได้ตาม ความเหมาะสมของข้อจำกัด ต่างๆ (แต่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ต้องเขียนแบบบูรณาการ ในเนื้อหาสาระวิชาหลักทุกวิชา) ฝึกทักษะ พัฒนาความรู้ ความสามารถ เน้นทักษะชีวิตให้กับผู้เรียน อย่างเป็นประจำ

3. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจในธรรมะเฉพาะเรื่อง เช่น ครูพระ สอนศีลธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ศึกษาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เช่น การพาผู้เรียนไปนมัสการ พระพุทธรูป วัด ต่างๆ เช่น วัดมงคลบพิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดม่วง (อ่างทอง) เป็นต้น

5. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรมีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ รมรื่น สะอาด มีระเบียบ ทนสมัย มีการปรับปรุงอยู่เสมอ

การจัดกิจกรรมวิถีพุทธจะช่วยเกื้อกูลกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีหลักการที่ชัดเจนที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมดี ย่อมหนุนให้สังคมดี สังคมดี ย่อมเป็นส่วนเกื้อกูล ให้มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตที่ดีและมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น (อจณรา กหินทพงศ์. 2554, กันยายน 26)

จะเห็นได้ว่าหลักการสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ โดยหลักใหญ่ๆ เริ่มต้นจากการมีคุณลักษณะของโรงเรียนวิถีพุทธที่ถูกต้องคือ มีบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้พัฒนา กาย สังคม จิต และปัญญา มีเป้าหมายการพัฒนาเยาวชนชัดเจน มีหลักการบริหารจัดการโดยอาศัยหลักพุทธธรรม มีหลักคุณธรรมในการพัฒนา มีการจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนและชุมชน มีการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของบุคลากรและมีการพัฒนาบุคลากรอย่าง ต่อเนื่อง และสุดท้ายก็คือโรงเรียน ศาสนสถาน และชุมชนจะต้องมีความเกื้อกูล สัมพันธ์กัน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

ศุเชษฐ์ มาเหรัมย์ (2519 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน กลุ่มตัวอย่างประชาชนเป็นนักเรียนชาย ระดับ ม.ศ. 1 และม.ศ. 2 จำนวน 300 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 4 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 60 คน ทุกกลุ่มมีทั้งผู้ที่มีระดับจริยธรรมต่ำและสูง กลุ่มทดลองได้เห็นตัวแบบประเภทแสดงอารมณ์ดีใจหรือเสียใจต่อการที่ตนมิได้โกงในการเล่นเกมน ส่วนกลุ่มควบคุมมีโอกาสได้เล่นเกม แต่ไม่ได้เห็นแบบและการแสดงอารมณ์ของตัวแบบหลังจากการเล่นเกมที่ผู้ถูกทดลองทั้งหมดถูกวัดระดับความวิตกแสดงอารมณ์ของตัวแบบหลังจากการเล่นเกมที่ผู้ถูกทดลองทั้งหมดถูกวัดระดับความวิตกกังวลในขณะที่เล่นเกม และการเห็นคุณค่าของรางวัล ผลการวิจัยพบว่าผู้ที่มีความวิตกกังวลสูงและผู้ที่ไม่ได้เห็นตัวแบบเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมโกงของบุคคลได้อย่างแม่นยำ แต่ก็ยังมีความสำคัญมากเพราะเป็นเครื่องชี้บอกว่า ถ้ามีตัวแบบที่ดีแล้วผู้ที่รับรู้และเลียนแบบมากที่สุดคือ ผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูง ส่วนผู้ที่มีระดับจริยธรรมต่ำนั้นมีการเลียนแบบน้อยกว่า และจะเลียนแบบผู้กระทำดีก็ต่อเมื่อแบบนั้นมีลักษณะจูงใจให้นำเลียนแบบมากเป็นพิเศษเท่านั้น

วัฒนา ปราดน์วิทยา และคณะ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้กิจกรรมฝึกจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมฝึกจริยธรรมกลุ่มตัวอย่างเป็นครูจำนวน 13 คน นักเรียนชายจำนวน 21 คน นักเรียนหญิงจำนวน 24 คน ของโรงเรียนพุทธศรีสรีพิบูล จังหวัดฉะเชิงเทรา รวมทั้งสิ้นจำนวน 58 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชุดคือ แบบสัมภาษณ์ครู เรื่องการใช้กิจกรรมฝึกจริยธรรมนักเรียนกิจกรรมสำหรับฝึกจริยธรรมนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการไม่ตรงต่อเวลา และแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนเกี่ยวกับการตรงต่อเวลา 3 ประเภท ได้แก่ การเข้าแถว การส่งงาน และการเปลี่ยนห้องเรียน จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และ Stem – leaf diagram ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมตรงต่อเวลาของนักเรียนก่อนใช้กิจกรรมฝึกจริยธรรมและหลังใช้กิจกรรมฝึกจริยธรรมแตกต่างกัน คือ หลังใช้กิจกรรมทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ เล่นเกม กำหนดเวลาและอ่านหนังสือกำหนดเวลา การควบคุมโดยกลุ่ม กิจกรรมลูกโซ่กำหนดเวลาและการตระหนักถึงการตรงต่อเวลา การควบคุมโดยกลุ่ม กิจกรรมลูกโซ่กำหนดเวลาและการตระหนักถึงการตรงต่อเวลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมตรงต่อเวลาดีขึ้น และหลังจากทิ้งช่วงเวลาเพื่อดูความคงทนของพฤติกรรมแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมด้านการตรงต่อเวลาดีขึ้นมากอย่างเห็นได้ชัดเจน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

322

โกเศศ ค้วงอินทร์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 251 คน ครูจำนวน 409 คน และนักเรียนจำนวน 500 คน รวมทั้งสิ้น 1,160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที (t-test) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกห้องเรียน โรงเรียนสามารถดำเนินการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนได้มากและเรียงตามลำดับคือ การอบรมนักเรียนตามโครงการการจัดกิจกรรมนักเรียน และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

2. วิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่โรงเรียนและครูปฏิบัติต่อนักเรียนเรียงลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อยคือ การยกย่องชมเชยผู้กระทำดี การปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีของครูแก่นักเรียนการติดตามผลการปฏิบัติงานของนักเรียน การเสนอแนวทางในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมและการดำเนินนโยบายนักเรียนผู้กระทำผิด

ปณิธาน นุ่มศิริ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอโปรแกรมการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการและโปรแกรมการสอดแทรกจริยธรรมของครูภาษาไทย ในการสอนวิชาภาษาไทย กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูภาษาไทยจำนวน 262 คน และหัวหน้าหมวดภาษาไทยจำนวน 55 คน รวมทั้งสิ้น 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูและหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย เกี่ยวกับการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนภาษาไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ในการปลูกฝังความสามัคคีความ ความเสียสละ และการรักษาระเบียบวินัย ครูภาษาไทยมีความคิดเห็นว่า ควรใช้การแสดงบทบาทสมมติ จัดป้ายนิเทศ และแสดงละคร ส่วนหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยมีความเห็นว่า ควรใช้วิธีการจัดป้ายนิเทศ แสดงบทบาทสมมติ และใช้สถานการณ์จำลอง ในเรื่องโปรแกรมการสอดแทรกจริยธรรม ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ 3 วิธีคือ การสอดแทรกจริยธรรมโดยตรง โดยการนำกิจกรรมประเภทต่างๆ มาใช้ประกอบการสอน เช่น การแสดงละคร ใต้วาที เชิญวิทยากรทำสมุดภาพ เป็นต้น การสอดแทรกจริยธรรมตามสภาพการณ์ เช่นการยกย่องชมเชยและประกาศความดีความสามารถของนักเรียนที่มีความประพฤติดี มอบหมายงานให้ทำ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน และกำหนดให้ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น และการสอนแทรกจริยธรรมด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

333

การสอนแบบสหสัมพันธ์วิชา เช่น ร่วมมือกับครูสังคมศึกษาจัดแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ วางแผนการเรียนการสอน โดยสร้างแกนหลักเกี่ยวกับจริยธรรมขึ้นร่วมกับครูวิชาอื่นๆ เป็นต้น

เกื้อกูล รัตโนภาส (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริม จริยธรรม ให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามทัศนะของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนของเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มีทัศนะต่อบทบาทของครูในการส่งเสริม จริยธรรมให้แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาด้านการอบรม สั่งสอน การจัดกิจกรรมและการ เสริมแรง และด้านการเป็นแบบอย่างอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการติดต่อผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนตามทัศนะของ ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทั้ง 3 ด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่าแตกต่างกัน ในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ สังกัดต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญจง เรืองสะอาด (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพการอบรมและปลูกฝัง จริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษาจากการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการอบรมและ ปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าหัวข้อจริยธรรมที่ครูปลูกฝังในโรงเรียนมากที่สุดคือ เรื่องความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความสามัคคี ส่วนหัวข้อจริยธรรมที่ครู ปลูกฝังไม่มากนัก ได้แก่ ความเป็นผู้มีวิถึวัฒนธรรมและการใฝ่รู้ โดยนักเรียนในเมือง ครูปลูกฝัง จริยธรรมเรื่องการตรงต่อเวลา ความกตัญญู การเสียสละ และความอดทนมากกว่านักเรียนใน โรงเรียนชนบท ซึ่งครูเน้นจริยธรรมในเรื่องความขยัน การใฝ่รู้ ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวิถึวัฒนธรรมมากกว่านักเรียนในเมือง

กฤษณา ไตรศิริ (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรม ที่โรงเรียนจัดมาก คือ การจัดประชุมผู้ปกครอง นักเรียน และผู้นำชุมชนก่อนเปิดภาคเรียนทุกต้น ปีทุกปี การให้ยืมอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ปัญหาใน การดำเนินกิจกรรม คือผู้บริหารมีงานในหน้าที่มากเกินไป ไม่มีเวลาออกไปเยี่ยมชุมชน ขาด บุคลากรที่มีความรู้ด้านอาชีพที่จะให้การแนะนำประชาชน ครูมีงานในหน้าที่มากเกินไปเวลาเข้าร่วม กิจกรรมของชุมชน ประชาชนเข้าใจว่าการดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูฝ่ายเดียว

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

34

อภิญญา มานะโรจน์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า สามารถสรุปวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตได้ดังนี้

1. สร้างศรัทธาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกฝัง คุณธรรม ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี โดยการปลูกฝังคุณธรรมต้องคำนึงถึงวัยและขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรม
2. วิธีการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งมีวิธีที่เหมาะสมได้แก่ วิธีสอนประเภทให้ครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้มีหน้าที่บรรยาย ถามตอบ มอบงาน วิธีการสอนประเภทให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง การสอนอภิปรายสาธิต ศึกษาค้นคว้ารายงาน
3. ด้านนโยบายและแผนในการปลูกฝังคุณธรรม มหาวิทยาลัยมีการกำหนดนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน มีการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมในด้านต่างๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม โดยเป้าหมายคือ ผลิตบัพฑิตให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและเป็นผู้มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ
4. คุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากมหาวิทยาลัย นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านความรับผิดชอบมากที่สุด นอกจากนั้นก็มึคุณธรรมการรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ ไตร่ตรองเหตุผลรับผิดชอบเสียสละเพื่อส่วนรวม
5. ปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมนิสิต ทุกกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิตมากที่สุด อาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมมากที่สุด กลุ่มนิสิตเห็นว่าเพื่อนมีการปลูกฝังคุณธรรม นอกจากนี้สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยก็มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิต
6. ผลการวิเคราะห์หลักสูตร พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมของมหาวิทยาลัยด้านหลักสูตร โดยจัดให้นิสิตปริญญาตรีทุกคณะ หลักสูตรแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวดการศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเฉพาะเนื้อหาวิชาเน้นคำว่า คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ
7. การจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการในระดับมากทุกประเด็น
8. การจัดกิจกรรมนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการในระดับมากทุกประเด็น
9. ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนิสิต พบว่าฝ่ายนิสิตสัมพันธ์ส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบ การรู้จักตนเอง ฝ่ายวิชาการส่งเสริมคุณธรรมความ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

35

รับผิดชอบ และศีลธรรม ฝ่ายศิลปวัฒนธรรมส่งเสริมความรับผิดชอบ ศีลธรรม ฝ่ายพัฒนาสังคม และบำเพ็ญประโยชน์ส่งเสริมคุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความรับผิดชอบต่อ

สนาน ชรรมรส (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนปราสาทเขย อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมรับประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

จุฑาทวี วรรณวิเศษ และคณะ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

1. ด้านการบริหารเพื่อส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนส่วนใหญ่ มีการส่งเสริมจริยศึกษาในระดับมากทุกข้อ ยกเว้นการที่ครูประจำชั้นควรเยี่ยมบ้านนักเรียน อยู่ในระดับน้อย
2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนทุกโรงเรียนได้ดำเนินการเพียงระดับปานกลาง
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยศึกษาในระดับน้อยถึงน้อยที่สุดเกือบทุกด้าน โดยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้
 - 3.1 กิจกรรมส่งเสริมจริยศึกษาที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญๆ และไม่ชอบมากที่สุด คือ การจัดบวชสามเณรหมู่ในภาคฤดูร้อน
 - 3.2 ระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยศึกษามากที่สุด คือ ทุกวันศุกร์และในคาบวิชาพุทธศาสนา
 - 3.3 บุคลากรที่มีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คือ ครูทุกคน รองลงมาคือ ครูฝ่ายจริยศึกษา
 - 3.4 รูปแบบการส่งเสริมความประพฤติที่นักเรียนต้องการมากที่สุดคือ ผู้ที่ประพฤติดีควรได้รับการยกย่องเป็นเกียรติบัตร การมีวินัยในตนเอง รู้ผิดรู้ชอบด้วยตนเองและการระบุคะแนนความประพฤติในใบรับรองวุฒิ
4. ผลการเปรียบเทียบสภาพการส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า นักเรียนหญิงมีทัศนะการจัดการส่งเสริมจริยศึกษาสูงกว่านักเรียนชาย อย่างมีนัยสำคัญสถิติระดับ 0.01 ในภาพรวมด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

36

จัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ยกเว้นด้านบริหารเพื่อส่งเสริมจริยศึกษาด้านเดียวที่นักเรียนหญิงมีทัศนะ ไม่แตกต่างกับนักเรียนชาย

5. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ขนาดกลางส่งเสริมจริยศึกษาสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ทั้งด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.05

จรัล แก้วเป็น (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านการวาระธรรม โรงเรียนเชิงคำวิทยาคม อำเภอเชิงคำ จังหวัดพะเยา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู-อาจารย์ จำนวน 101 คน นักเรียน จำนวน 2,432 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 2,432 คน พระสงฆ์ 8 รูป รวมทั้งสิ้น 4,973 คน ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่ยังเกิดผลด้านการวาระธรรม 4 ด้าน ได้แก่ การวาระธรรมที่มีต่อพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ การวาระธรรมที่มีต่อครูอาจารย์การวาระธรรมที่มีต่อเพื่อน และการวาระธรรมที่มีต่อผู้ปกครองและบุคคลอื่น ควรใช้โครงการอบรมให้ความรู้ โครงการประกวดมารยาทไทย โครงการเพื่อนเตือนเพื่อนและโครงการพี่เตือนน้อง

กำแหง จิตตะมาก (2548 : บทคัดย่อ) การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง ผลการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรมฯ แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทองตามแนวทางทั้ง 5 มีความเป็นไปได้ คือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และด้วยการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ถนอม กุลจณีย์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารเลย เขต 1 พบว่า การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านการประเมินผลทางจริยธรรมนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการกำหนดนโยบาย รองลงมาคือด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการประเมินผลทางจริยธรรม

อรุณ เสนาะคำ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนที่เป็นจริงและที่ควรเป็นตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง ประกอบด้วย ด้านความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านการเคารพ รักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการเชื่อฟัง บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

37

ด้านการมีกิริยา วาจาสุภาพ ด้านความกตัญญูกตเวที เคารพผู้ใหญ่ ด้านความมีระเบียบและรักษาความสะอาด ด้านความอดทน ขยันหมั่นเพียร ด้านการรู้จักประหยัดและเก็บออม ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ด้านการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและรักษาสาธารณสมบัติ พบว่า

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนที่เป็นจริงและที่ควรเป็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนที่เป็นจริงและที่ควรเป็นในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนที่ควรเป็นสูงกว่ากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่เป็นจริง

พัชรินทร์ สนวนใต้ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ประกอบด้วย ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ พบว่า

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จำแนกตามระดับชั้นโดยภาพรวมพบว่าผู้ปกครองระดับช่วงชั้นที่ 1 และผู้ปกครองระดับช่วงชั้นที่ 2 โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านความสุภาพ ความสะอาด และความมีน้ำใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอฟแมน (Hoffman. 1970 : Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูกับจริยธรรม 4 ประการ คือ การมีความรู้สึกผิดชอบ การอดทนต่อสิ่งยั่วชวนใจ การยึดหลักแห่งตนและยอมรับสภาพผิดปรากฏว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูให้ความรักมากในช่วง 4-13 ปี มีลักษณะทางจริยธรรม 4 ประการสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักน้อยนอกจากนี้ยังพบว่าทำให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะเด็กอายุ 5 ปี

แวร์ซอว์ (Warslaw. 1978 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่องเหตุผลทางจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ 6 ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิงจำนวน 96 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่องค์ประกอบที่น่าสนใจคือกลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

38

ดี โคสตา (De Costa. 1979 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของความคิดเห็นทางจริยธรรมของเด็กเล็ก จำนวน 58 คน อายุ 5-7 ปี ผลการวิจัยพบว่า อายุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการคิดทางจริยธรรมของเด็กเล็ก ดี โคสตา สนับสนุนทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ยึดพัฒนาการทางสมองทางด้านความคิดว่าเด็กที่มีพัฒนาการทางด้านสมองในขั้นที่สูงกว่าจะคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่า

แทตเตอร์ และฮอย (Tater and Hoy. 1988 : Abstract) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเรื่องเกี่ยวกับความไว้วางใจในการทำงานระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครู จำนวน 1,083 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา พบว่า การส่งเสริมสุขภาพและความไว้วางใจกัน เป็นสิ่งสำคัญของสภาพชีวิตความเป็นอยู่ภายในโรงเรียน สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ จะทำให้องค์การมีบรรยากาศที่นำไปสู่สัมพันธภาพของระบบสังคม และความสัมพันธ์ที่ดีของสังคมในโรงเรียนจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน

เอ็บเดล ฮาดี้ (Abdel Hady. 1990 : Abstract) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาในประเทศอียิปต์ ได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตยจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะกำหนดเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับสถานศึกษาประเด็นหรือกิจกรรมที่ประชาชนควรจะมีส่วนร่วม

ดาฟท์ (Daft. 1992 : Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมโรงเรียน พบว่า วัฒนธรรมโรงเรียนเป็นสิ่งที่สร้างให้โรงเรียนบรรลุความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยวัฒนธรรมโรงเรียนจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมกับค่านิยมทางวัฒนธรรมกับความเชื่อกลยุทธ์ของโรงเรียนและสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้บรรลุผลได้

กิลลิเมท (Guillemette. 1992 : Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมโรงเรียน พบว่า วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วยรูปแบบการทำงานเป็นทีมทำให้ความสัมพันธ์ของผู้ร่วมงานและผู้บริหารมีความร่วมมือสูง การรับรู้และการตอบสนองต่อการปรับตัวเข้ากับโรงเรียนสูง การรับรู้ต่อภารกิจหลักของโรงเรียน การมีค่านิยมการปฏิบัติงานที่ดีเหล่านี้ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันกับองค์กร การคงอยู่ในงานและความตั้งใจในการทำงาน

แคปแลน (Kaplan. 1992 : Abstract) พบว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของรัฐ เกิดจากเหตุจำเป็น 3 ประการคือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

39

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดผลในทางบวกทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และพฤติกรรมของเด็กอย่างเห็นได้ชัด
2. สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จำนวนของครอบครัวแตกแยกการทำงานนอกบ้านของทั้งบิดามารดา การตั้งครุภัณฑ์นอกสมรสของมารดาวัยรุ่น อัตราการหย่าร้าง รวมทั้งการสร้างครอบครัวใหม่ของบิดาหรือมารดาเพิ่มสูงขึ้น โรงเรียนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กล่าวคือ จำนวนเด็กในโรงเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีโครงสร้างหลากหลายเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องปรับโครงสร้างการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ
3. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนมักจะห่างเหิน ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะบทบาททั้งสองสถาบันถูกกำหนดให้แตกต่างกันโดยโครงสร้างของสังคม ดังนั้นช่องว่างระหว่างบ้านกับโรงเรียนจึงมีอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะช่วยลดปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวได้

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ พอสรุปได้ว่าการที่ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จะส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี ครอบครัวมีความสุข เป็นคนดีตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร และเป็นคนดีที่ คุณธรรม จริยธรรมที่สังคมและประเทศชาติต้องการ แนวคิดดังกล่าวจากงานวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมต่อไป

5. สรุปแนวคิดและหลักการที่นำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้บูรณาการความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการนำเสนอรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรูปแบบมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย วิธีการ การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมที่สำคัญ 5 วิธี ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการหรือร่วมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน วิธีการในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญ 4 วิธี โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยการสอนโดยตรง การสอนสอดแทรก และการสอนบูรณาการ การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ การใช้ตัวแบบที่ดีซึ่งมีทั้งตัว

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

40

แบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน และดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ สร้างรูปแบบและตรวจสอบความตรงตามแนวคิด ทฤษฎี ของรูปแบบ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และทำการศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน และขั้นศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 24 คน ครู จำนวน 175 คน ประชาชนในชุมชน จำนวน 40 คน และนำมาปรับปรุงและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์